

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۹ / شعبان المعظم / ۱۴۴۶ هـ، ق مطابق ۱۰ / حوت / ۱۴۰۳ هـ، ش

فضیلت روزه ، تراویح و ختم های قرآن عظیم الشان در ماه مبارک رمضان

الحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام على خاتم الأنبياء والمرسلین، نبینا محمد وعلى آله وصحابة أجمعین، وعلى من تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، وعلینا وعلى عباد الله الصالحین. أما بعد: قال تعالى: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } [البقرة: ۱۸۳]

حضار محترم وشنودگان گرامی!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

۱- فضیلت روزه در ماه مبارک رمضان:

رمضان المبارک ماه روزه، پاداش ها، عبادات و برکات است.

روزه عبادت بدنی است اجر و پاداش زیاد دارد؛ اما روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان در اسلام مقام و فضیلت خاص دارد. روزه ماه مبارک رمضان از جمله بناء های پنج گانه اسلام است. الله تعالی فرموده است: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } [البقرة: (۱۸۳)]

ترجمه:- ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما فرض شده است، طوری که فرض شده بود بر آنانی که پیش از شما بودند تا پرهیزگار شوید.

توضیح: بالای امت های گذشته هم روزه فرض بود، اما آنها در آن تحریف آوردند و نصارا روزه را به پنجاه روز رسانیدند، وقتیکه در فصل گرما پنجاه روز روزه گرفتن بالایشان سخت تمام شد آنها روزه را در فصل بهار آوردند. و یهودیان روزه گرفتن را ترک کردند در طول سال یک روز روزه می گرفتند، آنها در آن روزیکه الله تعالی موسی علیه الصلاة والسلام را از فروعون نجات داد.

در امت های گذشته وقتیکه روزه را افطار میکردند تا وقتی برایشان خوردند و نوشیدند جواز داشت که به خواب نمی رفتند، وقتیکه به خواب می رفتند از همان لحظه خواب شدن روزه شروع میشد. وقتیکه در شب از خواب بیدار میشدند خوردن و نوشیدن بالای ایشان بند بود. تفسیر القرطبي (۲/ ۲۷۵)، روح المعاني (۲/ ۵۶)

در روزه ماه مبارک رمضان بعضی فواید دینی، اخلاقی، صحی نهفته است مانند: پاکی نفس، تهذیب و تزکیه از اخلاق و عادات ناروا، به طور مثال: شرارت، کبر، غرور، بخل و... و نفس را به اخلاق نیک و شایسته تربیه کردن مانند: صبر، حلم،

سخاء، کرم و مجاهدت با نفس.

به گرفتن روزه بنده نفس و حاجت خود را شناخته و به ضعف و محتاجی خود به الله تعالی متوجه شده و به قدر ارزش نعمت های الله تعالی متوجه میشود. و همچنان از حال فقراء و بینوایان خبر میشود که در نتیجه آن شکر نعمت های پروردگار را بجا می آورد و با مردم بینوا و فقیر دست گیری نموده و به آنها همکاری میکند.

روزه ماه مبارک رمضان یک شعبه تقوای بوده و وسیله قرب و نزدیکی به الله تعالی است. روزه ماه مبارک رمضان رگ های بدن انسان را تنگ می سازد و رفت و آمد شیطان را دشوار می کند و در نفس مسلمان، ایمان را تقویت میکند و عادات گناه را در آن ضعیف میکند.

علمای حاذق طب به این اعتراف کرده اند که به اثر روزه شحمیات اضافی بدن زوب میشود و اخلاط بیکاره را از بین می برد و به جسم صحت و سلامتی می بخشد و امور نفسیاتی را آرامی، سکون و اطمینان میدهد.

روزه ماه مبارک رمضان از این جهت مقام بلند دارد که بر هر مسلمان مکلف فرض است، و از برای عمل فرضی نسبت به عمل نفلی برتری زیاد حاصل است. از طرف دیگر اینکه سائر عبادات فرضی یا قولی و فعلی اند مانند: نماز و حج که عبارت از قول و فعل اند یا تنها فعلی است مانند: زکات دادن. اما عبادت روزه عبارت از فعل و قول نیست، بلکه خود داری کردن از مفطرات است که عبادت پنهان است و به غیر از الله جل جلاله هیچ کس دیگر به گرفتن و خوردن آن آگاه نمیشود از همین جهت الله تعالی فرموده است که اجر و پاداش روزه را خودم میدهم زیرا که روزه از ریا پاک بوده و بخاطر حصول رضای من گرفته میشود و تنها من به آن آگاه می باشم.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - « كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرًا أَمْثَلِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضَعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ ». صحیح مسلم (۳/ ۱۵۸)

ترجمه:- از ابو هریره رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه سلم فرموده است: پاداش هر عمل نیک بنی آدم زیاد میشود از ده برابرالی هفتصد برابر. الله تعالی میفرماید بغیر از روزه، زیرا که روزه بخاطر من گرفته میشود و من پاداش آنرا میدهم (بنده) ترک میکند شهوت و خوراک خود را بخاطر من.

در حدیث فوق دو سخن قابل غور است، یکی این که (فَإِنَّهُ لِي) یعنی در سائر اعمال بنی آدم امکان ریا وجود دارد بغیر از روزه که در این بغیر از اخلاص دیگر هیچ چیزی وجود ندارد و یا اینکه روزه یک رازی در بین من و بنده من است بغیر از من کس دیگری به آن آگاه نمیشود. المفهم لما أشكل من تلخیص کتاب مسلم (۵/ ۴)

و سخن دیگر اینکه (وَأَنَا أَجْزِي بِهِ) است. در این جمله به دو اعزاز اشاره شده است؛ یکی اینکه پاداش دیگر عبادات به واسطه ملائک داده میشود، اما پاداش و ثواب روزه را الله تعالی (بلاکیف) خودش میدهد، پس اجر و پاداش دهنده رب العالمین است که این یک فضیلت بزرگ است و دیگر اینکه در این جمله به عظمت و فضیلت آن اجر اشاره است که الله تعالی به بنده میدهد که آن به چه اندازه مبارک و به چه اندازه اجر بزرگ می باشد. حافظ ابن حجر در شرح این حدیث میگوید. (لِأَنَّ

الْكَرِيمِ إِذَا قَالَ : أَنَا أَتَوَلَّى الإِعْطَاءَ بِنَفْسِي كَانَ فِي ذَلِكَ إِشَارَةً إِلَى تَعْظِيمِ ذَلِكَ الْعَطَاءِ وَتَفْخِيمِهِ). فتح الباری (۶/ ۱۲۹)

ترجمه:- زیرا وقتی که ذات کریم و مالک بگوید که عوض این کار را من خودم به دست خود میدهم، در آن اشاره به عظمت و بزرگی آن عوض است.

به مطلب این حدیث در حدیث دیگر هم اشاره شده است که در آن حدیث آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» صحیح البخاری ت (۴۲/۱)
ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که نبی علیه السلام فرموده است: کسیکه روزه ماه مبارک رمضان را به اساس ایمان و طلب رضای الله تعالی بگیرد بخشیده میشود از برای او گناهان قبلی او .

یعنی گناهان صغیره او بخشیده میشود و امید بخشش گناهان کبیره هم میرود. د مرقاة المفاتیح (۴/ ۱۳۶۲)
همچنان قرآن کریم که کتاب معجز و هدایت است در ماه مبارک رمضان نازل شده است. الله جل جلاله فرموده است: (شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ). البقرة: (۱۸۵)
ترجمه:- ماه مبارک رمضان ماهی است که در آن قرآن نازل شده است کتابی که هدایت گر مردم است و متضمن نشانه های آشکار، هدایت و فرقان است.

توضیح: یعنی از لوح محفوظ به آسمان دنیا نازل شد سپس جبرئیل علیه السلام یک آیت یا دو آیت را در اوقات مختلف بالای حضرت محمد صلی الله علیه وسلم در مدت بیست و یکسال نازل کرد.. بحر العلوم للسمرقندی (۱/ ۱۴۸)
در سوره القدر آمده است: الله تعالی میفرماید: که ما این قرآن را در شب قدر نازل کردیم.

در روایات آمده است کدام صحابیه که بالای پیامبران نازل شده بود همه در ماه مبارک رمضان صورت گرفته است ، که در تاریخ های مختلف نازل شده بود ، این به عظمت و فضیلت ماه مبارک رمضان دلالت میکند. تفسیر ابن کثیر / دار الفکر (۱/ ۳۶۸)
در دهه اخیر روزه ماه مبارک رمضان یک شبی است که عبادت در آن شب از هزار ماه عبادت کردن بهتر است. (لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ . تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ . سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ) القدر: (۳-۵)

ترجمه:- شب قدر بهتر است از هزار ماه ، خاصیت آن شب این است که فرشتگان و جبرئیل در آن شب به حکم پروردگار خود فرود می آیند برای انجام دادن هرکاری که الله بخواهد، آن شب محل نزول سلامتی و رحمت است تا طلوع صبح.
در یک حدیث شریف آمده است که در آخرت از برای روزه داران یک دروازه خاصی است که آنرا (ریان) سیراب کننده گفته میشود. در حدیث شریف آمده است: (فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَّانِ ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ) متفق علیه
ترجمه:- کسیکه از جمله نماز گزاران باشد آن را آواز کرده میشود از دروازه نماز، و کسیکه از اهل جهاد باشد از دروازه جهاد آواز کرده میشود ، و کسیکه از جمله روزه داران باشد آن را آواز کرده میشود از دروازه ای که ریان گفته میشود. و کسیکه اهل صدقه باشد آن را از دروازه صدقه آواز کرده میشود.

روزه سپر در مقابل گناهان و جهنم است مسلمان به اثر روزه در دنیا از گناهان خود را حفاظت میکند و در آخرت روزه در مقابل جهنم سپر واقع می شود و بوی دهن روزه دار به نزد الله تعالی نسبت به بوی مشک بهتر است. در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « الصِّيَامُ جُنَّةٌ فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَجْهَلُ وَإِنْ أَمْرٌ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ مَرَّتَيْنِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ ». صحیح البخاری ت (۴/ ۵۶۳)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: روزه سپر است پس روزه دار سخن قبیح نگوید و جهالت هم نکند اگر شخصی با او جدال میکند و یا به او دشنام میدهد برایش بگوید من روزه دار هستم دوبار برایش بگوید قسم به آن ذاتی که نفس من در ید بلاکیف او است یقیناً بوی بد دهن روزه دار خیلی خوشایند

است به نزد الله تعالی نسبت به بوی مشک.

روزه ماه مبارک رمضان سه بخش دارد: قسمت اول آن که دهه اول رمضان است، بخش دوم آن دهه و سطر است و بخش سوم دهه اخیر رمضان است که بخش اول آن رحمت است و قسمت دوم آن مغفرت است و قسمت اخیر آن خلاصی از جهنم است. در قسمتی از حدیث شریف آمده است: (وَهُوَ شَهْرُ أَوْلَاهُ رَحْمَةً، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَأَخْرَهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ). صحیح ابن خزیمه (۲/۹۱۱).

ترجمه:- حضرت سلمان رضی الله عنه میگوید که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمودند: قسمت اول این ماه رحمت و وسط آن مغفرت و اخیر آن خلاصی از دوزخ است.

از جمله فضایل ماه مبارک رمضان این هم است که در این ماه گناهان بخشیده میشود. در یک حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- كَانَ يَقُولُ « الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ ». صحیح مسلم (۱/۱۴۴)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت: نماز های پنجگانه و از یک جمعه تا جمعه دیگر و از یک رمضان تا رمضان دیگر محو کننده هستند از برای آن گناهانیکه در بین اینها است به شرط اینکه از گناهان کبیره خود داری کند.

کسیکه مرتکب گناهان می شود و اعمال نیک را هم انجام میدهد که این اعمال گناهان را محو میکند و اگر عمل نیک دیگری را انجام دهد مانند روزه در حالیکه گناهان او به اثر دیگر اعمال نیک بخشیده شده است پس در اینصورت این عمل نیک مرتبه و درجه او را بلند می برد.. شرح النووی علی مسلم (۳/۱۱۳)

۲- فضیلت تراویح در ماه مبارک رمضان :

نماز تراویح در ماه مبارک رمضان سنت مؤکد است که بعد از فرض نماز خفتن بیست رکعات نماز به جماعت اداء کرده میشود و بعد از نماز تراویح نماز وتر هم با جماعت اداء کرده میشود.

نماز تراویح را رسول الله صلی الله علیه وسلم شروع کرده و در بعضی شبها با جماعت اداء میکردند اما وقتیکه محبت صحابه کرام رابه نماز تراویح دید جماعت نماز تراویح را از این جهت ترک کرد که مبادا این نماز بالای امت من فرض گردد. بعد در زمان خلافت حضرت عمر فاروق رضی الله عنه نماز تراویح به جماعت شروع شد و به آن همیشگی به میان آمد و تمام صحابه کرام به آن توافق کردند و از همان وقت تا اکنون مسلمانان نماز تراویح را ترک نکردند. البحر الرائق (۲/۷۱)

علامه حلبی رحمه الله میگوید: حکمت بیست رکعت نماز تراویح این است که نماز های سنت مکملات نماز های فرضی و واجب اند، به شمول وتر نماز ها بیست رکعت اند، بخاطر اینکه در بین مُکَمَّلٍ و مُکَمِّلٍ مساوات رعایت شود از این نماز تراویح هم بیست رکعات مشروع شد. البحر الرائق (۲/۷۲)

در احادیث نماز تراویح را قیام رمضان و قیام اللیل هم گفته شده است.

رسول الله صلی الله علیه وسلم مسلمانان را در باره تراویح تشویق کرده است و در باره تراویح فضیلت بیان کرده و فرموده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ » صحیح البخاری (۱/۴۱)، صحیح مسلم (۲/۱۷۶)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: کسیکه قیام رمضان را بکند یعنی تراویح را به اساس ایمان و به نیت طلب رضای الله تعالی بخواند بخشیده میشود از برای او گناهان گذشته او.

درهمین حدیث به روایت دیگر آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرْعَبُ فِي قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ بِعَزِيمَةٍ. مسند أحمد (۱۳/۱۹۸)

ترجمه:- از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم ترغیب میدادند در باره قیام رمضان (تراویح) بدون اینکه امر بکند صحابه کرام را به فرضیت آن ..

امام عینی میگوید که مراد از قیام رمضان نماز تراویح است. شرح ابي داود للعيني (۵/۲۷۵)
در حدیث شریف دیگر آمده است: (إِنَّ رَمَضَانَ شَهْرٌ افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صِيَامَهُ وَإِنِّي سَنَنْتُ لِلْمُسْلِمِينَ قِيَامَهُ فَمَنْ صَامَهُ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا خَرَجَ مِنَ الذُّنُوبِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ). مسند أحمد (۳/۲۱۷)

ترجمه:- نبی علیه السلام فرموده است: یقیناً الله تعالی فرض گردانیده است در ماه رمضان روزه آنرا و من سنت گردانیده ام از برای مسلمانان تراویح آنرا، پس کسیکه به اساس ایمان و طلب رضای الله تعالی روزه بگیرد از گناهان بیرون میشود مانند آن روزی که مادر او را تولد کرده است که هیچ گناهی نداشت .

درباره تراویح در حدیث ابوذر رضی الله عنه آمده است که نبی علیه السلام فرموده است: (إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامٌ لَيْلَةً). سنن الترمذي (۳/۱۶۹)

ترجمه:- یقیناً کسیکه با امام در روزه، تراویح بخواند تا وقتیکه امام از نماز برگردد، نوشته میشود از برای او عبادت همه شب. بعضی مردم به اثر سستی و تنبلی تراویح را در خانه میخوانند در حالیکه ائمه کرام تراویح را در مسجد با جماعت میخواندند. و نماز وتر را هم به جماعت اداء میکردند. نخب الأفكار في تنقيح مباني الأخبار في شرح معاني الآثار (۵/۴۶۲)

۳- فضایل ختم های قرآن عظیم الشان در ماه مبارک رمضان:

در ماه مبارک رمضان که آنرا ماه قرآن گفته میشود مناسب است که در آن قرآن کریم زیاد تلاوت کرده شود، زیرا که در روزه ماه مبارک رمضان تلاوت و ختم قرآن کریم زیاد فضیلت دارد.

در حدیث شریف آمده است که روزه و قرآن کریم در روز قیامت برای مسلمان شفاعت میکند.. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ ، يَقُولُ الصِّيَامُ : رَبِّ إِنِّي مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفَعْنِي فِيهِ ، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ : مَنَعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَيُشَفِّعَانِي » . رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ

ترجمه:- از عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما روایت است که رسول اله صلی الله علیه وسلم فرموده است: که روزه و قرآن کریم شفاعت میکنند از برای بنده. روزه میگوید ای پروردگار من! من منع کردم شخص را از خوردن و شهوت در روز پس مرا شفاعت کننده بگردان در حق آن. و قرآن کریم میگوید: من منع کردم او را از استراحت در شب پس هر دو شفاعت کننده میگردند .

پس مناسب است که در ماه مبارک رمضان کسیکه حافظ نیست ختم های قرآن کریم را بکند و کسیکه حافظ است در نماز های تراویح و یا غیر تراویح ختم های قرآن را بکند.

جبرائیل علیه السلام با رسول الله صلی الله علیه وسلم در ماه مبارک رمضان قرآن کریم را تکرار میکردند. و در سالی که رسول الله صلی الله علیه وسلم وفات میکردند در همان سال جبرئیل بار رسول الله صلی الله علیه وسلم قرآن کریم را دوبار تکرار کردند.

در حدیث شریف آمده است: (عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: « كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ ، وَكَانَ

أَجُودَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

ترجمه:- از عبدالله ابن عباس رضي الله عنهما روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم نسبت به همه مردم بیشتر سخی بودند و زیاد سخی بودند در ماه رمضان و قتیکه با جبرئیل علیه السلام روبرو میشدند و در هر شب رمضان ملاقات میکردند و قرآن کریم را با پیامبر علیه الصلاة والسلام تکرار میکردند .

حافظ ابن حجر در شرح این حدیث میگوید: جبرئیل علیه السلام در هر رمضان که بار رسول الله صلی الله علیه وسلم قرآن را تکرار می کردند حکمتش این است که به اثر این غنای نفس تجدید عهد میشود و غنا سبب سخاوت است و سخاوت در شریعت دادن آن چیزی است که مناسب باشد دادن آن برای آن کسی که مناسب باشد (یعنی مستحق باشد) که این نسبت به صدقه عام است و رمضان موسم خیرات ها است زیرا که نعمت های الله تعالی در این ماه بیشتر است نسبت به سایر ماه ها.. فتح الباری (۱/ ۳۱)

عن مجاهد رحمه الله يقال: «إِذَا خُتِمَ الْقُرْآنُ نَزَلَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ، أَوْ حَضَرَتِ الرَّحْمَةُ عِنْدَ خَاتِمَتِهِ»

امام مجاهد رح میگفت: که اینطور گفته شده است و قتیکه قرآن کریم ختم شود به ختم کننده رحمت نازل میشود یا اینکه حاضر میشود رحمت به ختم کننده.. فضائل القرآن للقاسم بن سلام (ص: ۱۰۷)

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: «مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فَلَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ». قَالَ: فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا خَتَمَ الْقُرْآنَ جَمَعَ أَهْلَهُ ثُمَّ دَعَا وَأَمَّنُوا عَلَى دُعَائِهِ فَضَائِلُ الْقُرْآنِ لِلْقَاسِمِ بْنِ سَلَامٍ (ص: ۱۰۸)

ترجمه:- عبدالله بن مسعود رضي الله عنهما میگفت: کسیکه قرآن کریم را ختم کند دعای او مستجاب است.

و عبدالله بن مسعود رضي الله عنهما و قتیکه قرآن کریم را ختم میکرد اهل خانواده خود را جمع میکرد سپس خود او دعا میکرد و اهل او آمین میفگتند.

همچنان نبی علیه السلام سوره های دراز را در نماز تراویح تلاوت میکردند. در حدیث شریف آمده است: «عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَقَامَ يُصَلِّيَ فَلَمَّا كَبَّرَ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ ذُو الْمَلَكُوتِ وَالْجَبْرُوتِ وَالْكَبْرِيَاءِ وَالْعِظْمَةِ ثُمَّ قَرَأَ الْبَقْرَةَ ثُمَّ النَّسَاءَ ثُمَّ آلَ عِمْرَانَ» مسند أحمد (۳۸/ ۴۰۶)

ترجمه:- از حذیفه بن الیمان رضي الله عنه روایت است او میگوید من به نزد نبی علیه السلام در شب های رمضان آمدم که ایشان بلند شدند و نماز میخواندند و قتیکه تکبیر گفتند اینطور گفتند: (اللَّهُ أَكْبَرُ ذُو الْمَلَكُوتِ وَالْجَبْرُوتِ وَالْكَبْرِيَاءِ وَالْعِظْمَةِ) سپس سوره البقره ، سپس سوره النساء و بعداً سوره آل عمران را خواندند.

همچنان در زمان عمر فاروق رضي الله عنه صحابه کرام بسیار طولانی تراویح میخواندند. در روایت سائب ابن زیاد آمده است: (وَقَدْ كَانَ الْقَارِيُّ يَقْرَأُ بِالْمِئِينَ حَتَّى كُنَّا نَعْتَمِدُ عَلَى الْعِصِيِّ - مِنْ طُولِ الْقِيَامِ وَمَا كُنَّا نُنْصِرِفُ إِلَّا فِي فُرُوعِ الْفَجْرِ) موطأ مالك (۲/ ۱۵۹)

ترجمه:- قاری در نماز تراویح آن سوره هایی را تلاوت میکرد که آیات آن از صد بیشتر بود، تا اینکه ما به اثر خستگی به عصاهای خود تکیه میکردیم و ما از تراویح فارغ نمی شدیم مگر قریب سحر.

در روایت دیگر آمده است که صحابه کرام در بین ستون های مسجد ریسمانی را بسته کرده و به آن تکیه میکردند.

در شبها و روزهای عام علمای سلف در باره ختم قرآن کریم عادات مختلف داشتند.

بعضی ها در دو ماه یک ختم میکردند، بعضی در یکماه ختم میکردند و بعضی دیگر در ده شب یکبار قرآن کریم را ختم

میکردند، بعضی در هشت شب یکبار قرآن کریم را ختم میکردند و زیاد تر آنها در هر سه شبانه روز یکبار قرآن کریم را ختم میکردند. بعضی در دوشبانه روز یک ختم میکردند، بعضی در یک شبانه روز یکبار قرآن کریم را ختم میکردند و بعضی در یک شبانه روز دو مرتبه قرآن کریم را ختم میکردند، بعضی سه مرتبه قرآن کریم را ختم میکردند، و بعضی ها هشت ختم کرده اند چهار در روز و چهار در شب. و از جمله کسانی که در یک شبانه روز یکبار قرآن کریم را ختم میکرد حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه، تمیم داری، سعید بن جبیر، مجاهد و شافعی و غیره... التبیان فی آداب حملة القرآن للنووي (ص: ۵۹)

بعضی علمای سلف در ماه مبارک رمضان در نماز تراویح در سه شب یکبار قرآن کریم را ختم میکردند و بعضی در (۷) شب یکبار قرآن کریم را ختم میکردند که در جمله آنها قتاده رضی الله عنه شامل است و بعضی در هر ده شب در نماز تراویح قرآن کریم را ختم میکرد مانند: ابوجاء العطاردي. صحابه کرام، تابعین و تبع تابعین در ماه مبارک رمضان و در غیر رمضان قرآن کریم را در نماز تلاوت میکردند. در باره حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه آمده است که ایشان در یک روز قرآن کریم را ختم میکردند. و بعضی قرآن کریم را در ماه رمضان در سه روز ختم میکردند و بعضی در هفت روز (۷) ختم میکردند. در باره امام اسود نخعی رحمه الله آمده است که ایشان در رمضان در دو شب قرآن کریم را ختم میکردند در باره امام مالک آمده است که ایشان در ماه رمضان توجه خود را از احادیث به سوی تلاوت قرآن کریم معطوف میداشت.

در باره امام ابوحنیفه رحمه الله و امام شافعی رحمه الله آمده است که ایشان علاوه از نماز شصت ختم میکردند. در باره امام سفیان ثوری رح آمده است و قتیکه رمضان المبارک داخل می شد ایشان همه عبادات های دیگر خود را می گذاشتند و به تلاوت قرآن کریم توجه میکردند.

حافظ ابن رجب رح میگوید که در روزهای عام به طور دوامدار از سه روز کمتر قرآن کریم را ختم کردن مکروه است بجز از ماه مبارک رمضان و مکه مکرمه زیرا که در ماه مبارک رمضان در مکه مکرمه به اثر شرف مکان و زمان در این هر دو زیاد تلاوت کردن مستحب است. لطائف المعارف (ص: ۱۸۳)

در جمله آن کسانی که آنها در (۷) شبانه روز یکبار قرآن کریم را ختم میکردند حضرت عثمان بن عفان، عبدالله مسعود، زید بن ثابت و اُبی بن کعب شامل است و در جمله تابعین عبدالرحمن بن یزید، ابراهیم نخعی شامل است.

(عن ابن سَمَاعَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا يُوسُفَ يَقُولُ كَانَ أَبُو حَنِيفَةَ يَخْتُمُ الْقُرْآنَ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةَ خَتْمَةٍ فَإِذَا كَانَ شَهْرَ رَمَضَانَ خَتَمَ فِيهِ مَعَ لَيْلَةِ الْفِطْرِ وَيَوْمَ الْفِطْرِ اثْنَتَيْنِ وَسِتِّينَ خَتْمَةً) أخبار أبي حنيفة وأصحابه للصيمري (ص: ۵۵)

ترجمه:- از ابن سماعه روایت است او میگوید: من از امام ابویوسف شنیده ام که گفتند: امام ابوحنیفه رحمه الله در هر شب قرآن کریم را ختم میکرد و قتیکه ماه مبارک رمضان فرا می رسید، در این ماه در شب و روز عید (۶۲) بار ختم میکردند.

اقول قولی هذا استغفرو الله لی ولکم ولسائر المسلمین

والسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته